

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2873

Vragen van de leden **Brekelmans** en **Ellian** (beiden VVD) aan de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Buitenlandse Zaken over *stemmen door Nederlanders in het buitenland* (ingezonden 29 april 2021).

Antwoord van Minister **Ollongren** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties), mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken (ontvangen 21 mei 2021).

Vraag 1 t/m 4

Bent u bekend met het feit dat van de naar schatting 1 miljoen Nederlanders in het buitenland 92.772 mensen zich hebben geregistreerd om te kunnen stemmen voor de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021?¹

Hoe verklaart u dat slechts circa 9%–10% van de Nederlanders in het buitenland zich heeft geregistreerd om te kunnen stemmen, terwijl het totale opkomstpercentage voor de Tweede Kamerverkiezingen (78,7%) substantieel hoger was?

Bent u bereid om een evaluatie uit te voeren om te onderzoeken welke factoren bijdragen aan de bereidheid van Nederlanders in het buitenland om zich te registreren, welke belemmeringen zij ervaren, en hoe sterk de invloed is van deze factoren en belemmeringen? Bent u bereid te onderzoeken of hierbij sprake is van geografische verschillen?

Bent u bereid om een enquête uit te voeren onder Nederlanders in het buitenland om bovenstaande vragen (bij vraag 2–3) te beantwoorden? Bent u bereid om Nederlandse ambassades en consulaten in te zetten om de deelname aan deze enquête te vergroten?

Antwoord 1 t/m 4

Het aantal Nederlanders dat in het buitenland woont is niet precies bekend. Bij de invoering (in 2017) van de permanente registratie om te kunnen stemmen vanuit het buitenland is nagegaan hoeveel Nederlanders in de Basisregistratie Personen (inclusief de Registratie Niet-ingezetenen) zijn te vinden die Nederland hebben verlaten. Dat bleken er toen ongeveer 800.000 te zijn. Er wonen ook Nederlanders in het buitenland die in het buitenland zijn geboren en daarom niet in de Basisregistratie Personen voorkomen. Hoeveel dat er zijn, is niet precies bekend. Uit informatie van het CBS blijkt verder dat ongeveer 20% van de inwoners van Nederland minderjarig is en dus nog niet

¹ <https://uitslagen.denhaag.nl/tweede-kamerverkiezing-2021/buiten-nl/>

de kiesgerechtigde leeftijd heeft bereikt. Er kan van worden uitgegaan dat voor de Nederlanders in het buitenland hetzelfde percentage geldt. Een Nederlander in het buitenland moet zich registreren als kiezer buiten Nederland om te kunnen stemmen. De reden daarvoor is dat het zonder registratie niet mogelijk is om aan hem/haar een uitnodiging te sturen om te stemmen bij een verkiezing. Er moet namelijk een actueel adres bekend zijn waar de uitnodiging naar toe gestuurd moet worden. De adressen in de Basisregistratie Personen zijn niet altijd actueel. Adressen die worden opgegeven bij vertrek uit Nederland kunnen daarna door een verhuizing veranderen. Als de desbetreffende Nederlander geen actieve band heeft met Nederland, bijvoorbeeld omdat hij/zij geen vorm van uitkering uit Nederland ontvangt, dan zal een nieuw adres ook niet in de Registratie Niet-ingezetenen terecht komen.

Een Nederlander in het buitenland hoeft zich maar eenmaal te registreren om te kunnen stemmen vanuit het buitenland. Hij of zij vermeldt bij de registratie of hij/zij de stembescheiden wenst te ontvangen voor Tweede Kamerverkiezingen, of voor Europees Parlementsvierkiezingen, of voor beide soorten verkiezingen.

In de permanente registratie voor Tweede Kamerverkiezingen waren begin februari 2021 92.772 kiezers opgenomen (ruim 12.000 meer dan in 2017). Over de precieze beweegredenen van Nederlanders in het buitenland om niet te stemmen (en zich dus ook niet te registreren als kiezer buiten Nederland) kunnen geen algemene conclusies worden getrokken. Wel kan op basis van contact met Nederlanders in het buitenland, enquêtes en contacten met verenigingen en belangenorganisaties een aantal redenen worden genoemd. Naast redenen die ook Nederlanders in Nederland noemen om niet te stemmen, noemen Nederlanders in het buitenland daarvoor als redenen dat zij niets meer te maken hebben met de Nederlandse politiek dan wel niet of onvoldoende op de hoogte zijn van de Nederlandse politiek en/of de Nederlandse kandidaten nu zij – soms al (vele) tientallen jaren – buiten Nederland wonen. Van de groep Nederlanders in het buitenland die wel vanuit het buitenland zou willen stemmen maar zich niettemin niet registreert, is bekend dat dit is omdat zij te vaak verhuizen dan wel niet beschikken over een betrouwbaar postadres. Indien dat aan de orde is, komt dat vooral voor buiten (West-)Europa.

Het voorgaande blijkt ook uit de tussentijdse resultaten van een online enquête, die – ter uitvoering van de motie Den Boer/Sjoerdsma² – in de eerste helft van 2020 is uitgezet bij 30 verenigingen van Nederlanders in 16 landen.

Door middel van die enquête is geprobeerd te achterhalen of Nederlanders die in het buitenland wonen knelpunten ervaren als zij zich willen registreren om vanuit het buitenland te stemmen bij de verkiezingen van de Tweede Kamer en het Europees Parlement. Van de 204 Nederlanders die tot eind mei reageerden gaven 141 personen aan zich te hebben geregistreerd als kiezer buiten Nederland (69%). Op de vraag of zij belemmeringen hebben ervaren bij hun registratie als kiezer buiten Nederland antwoordde 88% van hen ontkennend. Als relatief veel voorkomende belemmering werd het hebben van een betrouwbaar postadres genoemd.

Het onderzoek ter uitvoering van de motie Den Boer/Sjoerdsma was bedoeld tweeledig te zijn: naast de gehouden enquête was er in voorzien om in enkele grotere (grens)gemeenten Nederlanders die naar het buitenland vertrekken en zich daartoe bij de afdeling Burgerzaken uitschrijven, persoonlijk te bevragen. Echter, als gevolg van het coronavirus kan dit deel van het onderzoek vooralsnog niet worden uitgevoerd. De tussentijdse resultaten van de online enquête stuur ik uw Kamer hierbij toe³. De definitieve rapportage over de online enquête zal ik u voor het einde van het zomerreces doen toekomen.

Vraag 5 en 6

Bent u bekend met het feit dat van de 92.772 geregistreerde kiezers buiten Nederland, er slechts 63.549 stemmen zijn uitgebracht?

² Kamerstuk 35 012, nr. 7. Zie ook Kamerstuk 35 165, nr. 10.

³ Raadpleegbaar via [tweedekamer.nl](https://www.tweedekamer.nl)

Hoe verklaart u het relatief grote verschil tussen de kiezers die een stempas voor het buitenland hebben aangevraagd (92.772) en het aantal stemmen dat daadwerkelijk is uitgebracht (63.549)?

Antwoord 5 en 6

Kiezers die in de permanente registratie staan, vragen geen stempas aan. Zij krijgen van de gemeente Den Haag hun briefstembewijs (de stempas voor kiezers in het buitenland) voor de desbetreffende verkiezing automatisch en rechtstreeks toegezonden. Dat is niet anders dan bij kiezers in Nederland die ook geen stempas aanvragen maar die toegestuurd krijgen. Kiezers in het buitenland hoeven zich anders dan bij de vorige Tweede Kamerverkiezing, toen de permanente registratie nog niet was ingevoerd, dus niet specifiek te registreren om bij deze Tweede Kamerverkiezing te stemmen. Bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezing zijn 63.549 briefstemmen uitgebracht. Dat is een opkomst van 68,5% op het totaal aantal geregistreerde kiezers. Het totaal aantal uitgebrachte stemmen ligt hoger: 2.582 kiezers in het buitenland hebben voor deze verkiezing een schriftelijke volmacht aan een kiezer in Nederland gegeven en 1.123 kiezers hebben een kiezerspas aangevraagd om zelf in Nederland te kunnen stemmen. Van de kiezers die per volmacht hebben gestemd en de kiezers die met een kiezerspas hebben gestemd is de opkomst niet na te gaan. Bij de Tweede Kamerverkiezing van 2017 (vóór de invoering van de permanente registratie) brachten 61.397 kiezers in het buitenland een briefstem uit (76,12%), in 2012 waren dat er 35.898 (74,21%). Ik ben bereid een enquête te houden onder alle kiezers die zijn opgenomen in de permanente registratie en aan hen te vragen of zij hebben gestemd bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezing en zo nee, waarom niet. Ook ben ik bereid te proberen hierbij te achterhalen of sprake is van geografische verschillen. De uitkomsten van de enquête zal ik u voor het einde van het zomerreces doen toekomen.

Vraag 7

Hoeveel stemmen uit het buitenland zijn te laat binnengekomen?

Antwoord 7

De gemeente Den Haag heeft 1.160 briefstemmen na de wettelijke deadline ontvangen. Deze tellen niet mee bij de opkomst zoals die in het vorige antwoord is vermeld.

Vraag 8 en 9

Wat waren de belangrijkste redenen dat stemmen uit het buitenland ongeldig waren?

Bent u bereid om een evaluatie uit te voeren om te onderzoeken waarom 25.774 geregistreerde kiezers geen geldige stem hebben uitgebracht? Bent u bereid te onderzoeken of hierbij sprake is van geografische verschillen?

Antwoord 8 en 9

Van de 63.549 uitgebrachte briefstemmen waren er 174 ongeldig (0,27%). Desgevraagd heeft de gemeente Den Haag laten weten dat de vijf belangrijkste categorieën van ongeldigheid waren: meer dan één kandidaat(nummer) gekozen (49x), geen partij (en een kandidaatnummer) gekozen (32x), de identiteit van de kiezer is te achterhalen (22x), stembiljet wijkt te veel af van voorgeschreven model (14x), meer dan één partij gekozen (10x). Uit het proces-verbaal van de vooropening blijkt dat 2,8% van de geretourneerde enveloppen terzijde is gelegd. Dit bijvoorbeeld omdat het briefstembewijs ontbrak.⁴ Waarom kiezers ongeldig of onjuist hebben gestemd en of hierbij sprake is van geografische verschillen valt vanwege het stemgeheim niet na te gaan. In verband met het stemgeheim worden bij de vooropening het briefstembewijs (dit is de stempas voor kiezers in het buitenland) en het briefstembiljet van elkaar gescheiden. Hierdoor is ook het woonland van de kiezer die ongeldig heeft gestemd, niet te achterhalen. Het stemgeheim maakt het ook onmogelijk om aan kiezers te vragen hoe zij hebben gestemd.

⁴ Antwoorden 9 april 2021, Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2020–2021, nr. 2282

Vraag 10

Bent u bereid om een enquête uit te voeren onder Nederlanders in het buitenland om bovenstaande vragen (bij vraag 6–9) te beantwoorden? Bent u bereid om Nederlandse ambassades en consulaten in te zetten om de deelname aan deze enquête te vergroten?

Antwoord 10

Zie antwoord 6.

Ik ben bereid een enquête te houden onder de kiezers die zijn opgenomen in de permanente registratie en (bij vraag⁵ aan hen te vragen of zij hebben gestemd bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezing en zo ja, wanneer en in welk land zij hun briefstem op de post hebben gedaan dan wel hebben afgegeven bij een Nederlandse ambassade. Inzet van Nederlandse ambassades en consulaten voor het uitvoeren van de enquête is niet nodig aangezien de gemeente Den Haag, verantwoordelijk voor de permanente registratie van de Nederlanders in het buitenland, over alle gegevens beschikt om rechtstreeks met de desbetreffende kiezers contact te leggen en aan hen te vragen om deel te nemen aan de enquête. De uitkomsten van de enquête zal ik u voor het einde van het zomerreces doen toekomen.

Zie verder antwoord 8 en 9.

Vraag 11, 12 en 13

Bent u bekend met het feit dat van de 92.772 geregistreerde kiezers buiten Nederland, er slechts 2.582 gebruik hebben gemaakt van een volmacht?

Bent u bereid om een evaluatie uit te voeren om te onderzoeken waarom slechts 2.582 geregistreerde kiezers gebruik hebben gemaakt van een volmacht? Bent u bereid te onderzoeken of hierbij sprake is van geografische verschillen?

Bent u bereid om hiervoor een enquête uit te voeren onder Nederlanders in het buitenland om bovenstaande vraag (bij vraag 12) te beantwoorden? Bent u bereid om Nederlandse ambassades en consulaten in te zetten om de deelname aan deze enquête te vergroten?

Antwoord 11, 12 en 13

2.582 van de geregistreerde kiezers hebben een schriftelijke volmacht aangevraagd om een kiezer in Nederland te machtigen. Dat zijn er aanzienlijk minder dan bij de Tweede Kamerverkiezing van 2017 (6.848). Dit is opmerkelijk omdat de gemeente Den Haag de kiezers er bij deze verkiezing juist actief op heeft gewezen dat met name in landen met een minder betrouwbare postbezorging stemmen bij volmacht een uitkomst kan zijn om (tijdig) te kunnen stemmen. Ook de Stichting Nederlanders Buiten Nederland heeft via haar website het advies gegeven om een andere kiezer te machtigen, omdat de internationale post traag kan werken.

In de enquête die ik zal laten uitvoeren zal ook gevraagd worden of is overwogen om een andere kiezer te machtigen en in het geval dat niet is overwogen, waarom niet.

Vraag 14 en 15

Hoe kijkt het kabinet terug op het stemmen door Nederlanders in het buitenland bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezingen? Wat zijn de belangrijkste lessen en conclusies?

Welke verbeteringen zijn er mogelijk om het aantal stemmen door Nederlanders in het buitenland bij de eerstvolgende Tweede Kamerverkiezingen te vergroten? Hoe groot is het te verwachten effect van ieder van deze verbeteringen?

Antwoord 14 en 15

De evaluatie van de Tweede Kamerverkiezing is nu gaande. In de evaluatie wordt, zoals gebruikelijk ook teruggekeken op de wijze waarop kiezers in het buitenland hebben gestemd. Daarvoor wordt gebruikt gemaakt van gegevens van de gemeente Den Haag. De evaluatie zal voor het zomerreces aan de Tweede Kamer worden toegezonden.

⁵ <https://uitslagen.denhaag.nl/tweede-kamerverkiezing-2021/buiten-nl/>